

Jacek Cheda

Zapewnienie dostępu do informacji o stanie środowiska jako czynnik podnoszący świadomość ekologiczną obywateli

---

Media, Kultura, Społeczeństwo nr 1 (6), 87-96

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JACEK CHEDA

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

rozworzyn@gmail.com

ZAPEWNIENIE DOSTĘPU DO INFORMACJI O STANIE ŚRODOWISKA JAKO CZYNNIK PODNOSZĄCY ŚWIADOMOŚĆ EKOLOGICZNĄ OBYWATELI

W dobie społeczeństwa informacyjnego poziom aktywności społecznej obywateli bardzo ściśle łączy się z poziomem ich wiedzy (informacji) na dany temat. Być może wielu problemów społecznych można by uniknąć, gdyby społeczeństwo było właściwie i wyczerpująco informowane. Doskonałym przykładem są tu działania na rzecz ochrony środowiska. Przez wiele lat człowiek korzystał ze środowiska w sposób niekontrolowany, doprowadzając do powstania wielu, często nieodwracalnych szkód. Niewiele się mówiło na temat potrzeby ochrony środowiska. Co więcej władze poszczególnych krajów, w tym Polski, robiły wszystko, aby „głosy” na rzecz ochrony środowiska do obywateli nie docierały. W okresie PRL-u w środkach masowego przekazu pisano o rozwoju przemysłu, transportu, o procesie urbanizacyjnym, upatrując w tym źródła sukcesów. Nie zwracano natomiast uwagi na to, jakim kosztem odbywa się ten „postęp cywilizacji”. Zapomniano, że człowiek jest jednym z elementów środowiska. W konsekwencji „postęp”, który miał mu służyć, obraca się przeciw niemu.

Dopiero pod koniec lat 60. poprzedniego wieku spojrzenie na środowisko i jego znaczenie w życiu człowieka uległo przeobrażeniu. W Raporcie Sekretarza Generalnego ONZ U. Thanta *Człowiek i jego środowisko* opublikowanym 26 maja 1969 r. zwrócono uwagę, z jednej strony na daleko posuniętą degradację środowiska, z drugiej na potrzebę podjęcia ogólnościatowych działań na rzecz ratowania środowiska. Raport, po uzyskaniu aprobaty Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych, przyczynił się nie tylko do zorganizowania zapowiadanej w nim Konferencji ONZ, lecz także – w ramach przygotowań do konferencji – do zebrania licznych i bardzo wartościowych materiałów, dotyczących rozwiązywania konkretnych problemów. Ponadto

do upowszechnienia idei ochrony środowiska na całym świecie (Paczuski 1994: 13). Wspomniana Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie środowiska człowieka zwołana została w Sztokholmie w dniach 5–16 czerwca 1972 r. Jej rezultatem była Deklaracja w sprawie naturalnego środowiska człowieka. W formie 26 zasad wyznaczono kluczowe kierunki działań na rzecz ochrony środowiska. W Deklaracji po raz pierwszy w tak wyraźny i stanowczy sposób powiązано prawo do korzystania ze środowiska z odpowiedzialnością za jego stan. Podkreślono, że jednostka ponosi odpowiedzialność nie tylko wobec współczesnych, ale także wobec przyszłych pokoleń (Grabowska 2001: 32). Określając w sposób ogólny odpowiedzialność każdego za stan środowiska w Deklaracji nie wskazano wprost, jaki jest zakres tej odpowiedzialności. Dopiero na Konferencji w Rio de Janeiro w 1992 r. wypracowane zostały mechanizmy, umożliwiające podejmowanie racjonalnych działań na rzecz ochrony środowiska. Język w deklaracji z Rio de Janeiro jest bardziej stanowczy i zobowiązujący państwa do działania (Ciechanowicz-Mc Lean 2009: 42–43). W myśl zasady 10 Deklaracji zagadnienia środowiskowe na każdym poziomie najlepiej rozwiązywane są przy udziale wszystkich zainteresowanych obywateli – jest to zatem postulat maksymalnego społecznienia tych działań. Sposób realizacji tego zadania określa załącznik do Deklaracji „Globalny program działań – Agenda 21”. Jego twórcy zalecają, aby władze lokalne, jako administracja najbliższa obywatelowi, realizowały politykę prośrodowiskową z udziałem mieszkańców, szczególnie na etapie jej tworzenia. Możliwe jest to jedynie wówczas, gdy poziom świadomości ekologicznej podmiotów korzystających ze środowiska jest na tyle wysoki, aby wywoływać potrzebę prośrodowiskowych zachowań.

Jednakże kształtowanie świadomości ekologicznej wśród obywateli to problem bardzo złożony. Tylko część spośród nich samodzielnie dąży do podnoszenia wiedzy na temat środowiska i jego ochrony. Dążąc do samorozwoju, korzysta ze wszystkich możliwych źródeł informacji, dzięki którym zdobywa potrzebną wiedzę. Równie ważnym czynnikiem kształtującym świadomość ekologiczną, nakierowanym szczególnie na dzieci i młodzież, jest system edukacji ekologicznej. Rozwijany jest na wszystkich poziomach kształcenia. W wielu krajach na przestrzeni jednego pokolenia przyczynił się do znacznego podwyższenia świadomości ekologicznej. Dwadzieścia lat wystarczyło, aby dorastające, proekologicznie wykształcone dzieci już w życiu dorosłym korzystały ze środowiska w sposób racjonalny. Najmniej pożądanym sposobem kształtowania świadomości ekologicznej jest ustanowienie i egzekwowanie zasad odpowiedzialności za szkody środowiskowe. Oczywiście system kar, pełniących zadania prewencji ogólnej i szczególnej, odgrywa pewną rolę w systemie kształtowania świadomości ekologicznej, jednakże należy pamiętać, że ich zastosowanie ma miejsce wtedy, gdy szkoda w środowisku już wystąpiła. Zatem prewencja ma służyć zabezpieczeniu środowiska przed kolejnymi naruszeniami, jednak nie chroni go przed naruszeniami jako takimi.

Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży może przynieść korzyści w przyszłości. Kształcenie dorosłych dopiero rozwija się i to z dużymi trudnościami. Obecnie dużą wagę należy przypisać procesowi samorozwoju realizowanemu przede wszystkim w oparciu o udostępniane informacje o stanie środowiska. Dotyczyć on powinien przede wszystkim tych podmiotów, które w znacznym stopniu korzystają ze środowi-

ska (szczególnie przedsiębiorców i rolników), i które tym samym mogą spowodować powstawanie znacznych szkód w środowisku. Dostarczenie im odpowiednich informacji może spowodować, że ich poziom świadomości ekologicznej będzie na tyle wysoki, że w trakcie wykonywanej działalności będą uwzględniać wymogi ochrony środowiska. Sprawność funkcjonowania systemu zależy od powszechności dostępu do informacji, łatwości i niskich kosztów ich pozyskiwania. Dysponentem informacji dotyczących stanu środowiska są przede wszystkim organy administracji publicznej, które w ramach działań o charakterze wykonawczym wpływają na stan środowiska, reglamentują korzystanie ze środowiska innym podmiotom oraz nadzorują, jak to korzystanie ze środowiska jest realizowane w praktyce.

Niniejsze opracowanie jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy obecnie w Polsce obywatele mają zapewniony dostęp do informacji o stanie środowiska, jaki jest jego zakres oraz jak wpływa on na kształtowanie świadomości ekologicznej obywateli. W naszym kraju dostęp obywateli do informacji o stanie środowiska gwarantują przepisy prawa. Prawna regulacja problematyki dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie stanowi odzwierciedlenie jednej z zasad ogólnych prawa ochrony środowiska, jaką jest zasada dostępu do informacji. Zgodnie z tą zasadą każdy ma prawo do informacji o środowisku i jego ochronie na zasadach określonych w ustawie (Lewicki 2010: 73). W sposób ogólny prawo do informacji o stanie środowiska w naszym kraju wynika z treści ust. 3 art. 74 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (DzU nr 78, poz. 483 z późniejszymi zmianami), w którym sformułowane zostało prawo podmiotowe do pozyskiwania informacji o stanie i ochronie środowiska. Organ administracji, mając do czynienia z publicznym prawem podmiotowym, zobowiązany jest do postąpienia zgodnie z jego treścią. Obywatel może żądać od administracji podjęcia określonego działania lub powstrzymania się od działania, a w razie odmowy wnieść skargę do sądu administracyjnego (Wierzbowski 2007: 124). Analizując przepisy Konstytucji RP pod kątem regulacji dotyczących dostępu do informacji, nie można pominąć postanowień art. 61 regulującego generalnie dostęp do informacji. Jednakże, gdy w art. 61 mowa tylko o prawach „obywatela” i informacjach o działalności organów władzy publicznej oraz osobach pełniących funkcje publiczne, to w art. 74 zawarto prawo „każdego” i do wszelkich informacji o stanie i ochronie środowiska. Dodać jednak należy, że o ile art. 61 sformułowany jest w sposób pozwalający na samoistne stosowanie (jedynie tryb udzielania informacji określać mają ustawy), o tyle uprawnień określonych w art. 74 dochodzić można, zgodnie z art. 81 jedynie w granicach określonych w ustawie (Boć 1997: 135).

Oczywiście ogólny zapis Konstytucji RP nie może stanowić wyłącznej podstawy do realizacji obowiązku udostępniania informacji o stanie środowiska. W momencie wejścia w życie Konstytucji RP nie istniały przepisy ustaw zwykłych, które wskazywałyby jak ten obowiązek ma być realizowany. Po raz pierwszy w Polsce kwestie dotyczące dostępu do informacji określone zostały przepisami ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (DzU 109, poz. 1157 z późniejszymi zmianami). Rozwiązania zastosowane w tej ustawie oparte były na przepisach Konwencji z Aarhus z 25 czerwca 1998 r. o do-

stępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (DzU z 2003 r. nr 78, poz. 706 z późniejszymi zmianami). Szczególnie istotne znaczenie miały art. 4 Konwencji mówiący o dostępie do informacji i formułujący prawa społeczeństwa i obowiązki organów w sytuacji, gdy ktoś żąda dostępu do informacji (tzw. bierne udostępnianie informacji) oraz art. 5, w którym regulowane są obowiązki organów związane z gromadzeniem i upowszechnianiem informacji (tzw. aktywne udostępnianie informacji) (Jendrośka, Radecki 1997: 63–64). Zapisy polskiej ustawy były bardzo podobne do tych, które zawierała Konwencja, jednakże z tą zasadniczą różnicą, że o ile w oparciu o zapisy Konwencji organ prawotwórczy powinien wskazać w akcie normatywnym rodzaje informacji, które nie powinny być udostępniane, o tyle polski ustawodawca wskazał na rodzaje informacji, które powinny być przez organy administracji publicznej udostępniane obywatelom. Zmiana systemu nastąpiła w 2001 r. W wyniku kompleksowej zmiany przepisów regulujących w Polsce ochronę środowiska zagadnienia dotyczące dostępności informacji o stanie środowiska włączone zostały do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (DzU z 2008 nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami, dalej w skrócie: p.o.ś.), a ustawa z 2000 r. przestała obowiązywać.

Kolejna zmiana spowodowana była wejściem Polski do Unii Europejskiej i koniecznością dostosowania polskiego prawa do wymogów przepisów unijnych, szczególnie zapisów zawartych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/4/WE z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska (Dz. Urz. WE L 41 z 14.02.2003, s. 26; Dz. Urz. UE polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 7, s. 375). Niestety dostosowanie przepisów dotyczących dostępności do informacji o środowisku do wymogów unijnych nastąpiło dopiero w 2008 r. Uchwalona wówczas ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (DzU nr 199, poz. 1227 z późniejszymi zmianami, dalej w skrócie: u.u.i.ś.) obowiązuje do dziś. W myśl jej zapisów każdy ma prawo do informacji o środowisku i jego ochronie na warunkach określonych jej przepisami, a organy administracji są zobowiązane do ich udostępniania. Jak można zauważyć, prawo do uzyskania informacji nie jest związane z obowiązkiem wykazania interesu prawnego przez podmiot żądający informacji o środowisku i jego ochronie.

Katalog informacji, które podlegają udostępnieniu zawiera art. 8 u.u.i.ś. Zatem udostępnieniu podlegają informacje dotyczące:

- 1) stanu elementów środowiska, takich jak: powietrze, woda, powierzchnia ziemi, kopaliny, klimat, krajobraz i obszary naturalne, w tym bagna, obszary nadmorskie i morskie, a także rośliny, zwierzęta i grzyby oraz inne elementy różnorodności biologicznej, w tym organizmy genetycznie zmodyfikowane, oraz wzajemnych oddziaływań między tymi elementami;
- 2) emisji, w tym odpadów promieniotwórczych, a także zanieczyszczeń, które wpływają lub mogą wpłynąć na elementy środowiska;
- 3) środków, takich jak: środki administracyjne, polityka, przepisy prawne dotyczące środowiska i gospodarki wodnej, plany, programy oraz porozumienia

- w sprawie ochrony środowiska, a także działań wpływających lub mogących wpłynąć na elementy środowiska oraz na emisję i zanieczyszczenia, jak również środków i działań, które mają na celu ochronę tych elementów;
- 4) raportów na temat realizacji przepisów dotyczących ochrony środowiska;
  - 5) analiz kosztów i korzyści oraz innych analiz gospodarczych i założeń wykorzystanych w ramach środków i działań;
  - 6) stanu zdrowia, bezpieczeństwa i warunków życia ludzi oraz stanu obiektów kultury i obiektów budowlanych – w zakresie, w jakim oddziałują na nie lub mogą oddziaływać stany elementów środowiska lub przez elementy środowiska, emisje i zanieczyszczenia, oraz środki.

Z punktu widzenia wszelkich działań informacyjnych niezwykle ważne wydaje się rozpoznanie skutecznych sposobów przekazywania informacji, a więc takich, które mają największe szanse dotarcia do adresata (Jonderko 1995: 63). Dlatego ustawodawca wskazał na takie formy przekazywania informacji, dzięki którym w sposób najbardziej skuteczny dotrą one do obywateli. Informacje udostępniane są w dwóch podstawowych trybach – poprzez ich upowszechnianie (upublicznianie) i na indywidualny wniosek. Upowszechnianie powinno się odbywać za pośrednictwem systemów teleinformatycznych. W tym celu dane o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie zamieszcza się w publicznie dostępnych wykazach, prowadzonych w formie elektronicznej. Organ administracji obowiązany do prowadzenia wykazu udostępnia go w Biuletynie Informacji Publicznej.

Podstawową formą dostępu do informacji jest dostęp na indywidualny wniosek (Górski 2009: 122). Bez pisemnego wniosku udostępnia się: informację niewymagającą wyszukiwania; informacje dotyczące wystąpienia klęski żywiołowej, innej katastrofy naturalnej lub awarii technicznej, o których mowa w ustawie z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (DzU Nr 62, poz. 558 z późniejszymi zmianami).

Bez wniosku udostępniane są także informacje dotyczące innych bezpośrednich zagrożeń dla zdrowia ludzi lub środowiska, spowodowane działalnością człowieka lub przyczynami naturalnymi oraz informacje, znajdujące się w posiadaniu organów administracji lub dla nich przeznaczone, umożliwiające osobom, które mogą ucierpieć w wyniku tego zagrożenia, podjęcie działań w celu zapobieżenia lub zminimalizowania szkód wynikających z tego zagrożenia. Organ udostępnia informacje w formie ustnej, pisemnej, wizualnej, dźwiękowej, elektronicznej lub innej. O wyborze konkretnej formy decyduje wnioskodawca wskazując ją we wniosku. Jeśli organ nie może przekazać informacji we wnioskowanej formie, informuje on wnioskodawcę w ciągu 14 dni od otrzymania wniosku o przyczynach tej niemożności, wskazując jednocześnie formę, w której informację może udostępnić. Organ administracji udostępnia informację o środowisku i jego ochronie bez zbędnej zwłoki, nie później niż w ciągu miesiąca od dnia otrzymania wniosku. Powyższy termin może zostać przedłużony do 2 miesięcy ze względu na stopień skomplikowania sprawy. Natomiast informacje, które są umieszczone w publicznie dostępnych wykazach organ powinien przekazać w dniu złożenia wniosku.

W pewnych przypadkach organ ma prawo odmówić udostępnienia informacji. Przesłanki odmowy mogą mieć charakter obligatoryjny lub fakultatywny. Organ administracji nie udostępnia informacji o środowisku i jego ochronie, jeżeli informacje dotyczą:

- 1) danych jednostkowych uzyskiwanych w badaniach statystycznych statystyki publicznej chronionych tajemnicą statystyczną, o której mowa w ustawie z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (DzU nr 88, poz. 439 z późniejszymi zmianami);
- 2) spraw objętych toczącym się postępowaniem sądowym, dyscyplinarnym lub karnym, jeżeli udostępnienie informacji mogłoby zakłócić przebieg postępowania;
- 3) spraw będących przedmiotem praw autorskich, o których mowa w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (DzU z 2006 r. nr 90, poz. 631 z późniejszymi zmianami) lub patentowych, o których mowa w ustawie z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (DzU z 2003 r. nr 119, poz. 1117 z późniejszymi zmianami), jeżeli udostępnienie informacji mogłoby naruszyć te prawa;
- 4) danych osobowych, o których mowa w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (DzU z 2002 r. nr 101, poz. 926 z późniejszymi zmianami), dotyczących osób trzecich, jeżeli udostępnienie informacji mogłoby naruszać przepisy o ochronie danych osobowych;
- 5) dokumentów lub danych dostarczonych przez osoby trzecie, jeżeli osoby te, nie mając obowiązku ich dostarczenia i nie mogąc być takim obowiązkiem obciążone, dostarczyły je dobrowolnie i złożyły zastrzeżenie o ich nieudostępnianiu;
- 6) dokumentów lub danych, których udostępnienie mogłoby spowodować zagrożenie dla środowiska lub bezpieczeństwa ekologicznego kraju;
- 7) informacji o wartości handlowej, w tym danych technologicznych, dostarczonych przez osoby trzecie i objętych tajemnicą przedsiębiorstwa, jeżeli udostępnienie tych informacji mogłoby pogorszyć konkurencyjną pozycję tych osób i złożyły one uzasadniony wniosek o wyłączenie tych informacji z udostępniania;
- 8) przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, realizowanych na terenach zamkniętych, co do których nie prowadzi się postępowania z udziałem społeczeństwa;
- 9) obronności i bezpieczeństwa państwa;
- 10) bezpieczeństwa publicznego.

Z kolei organ administracji może odmówić udostępnienia informacji o środowisku i jego ochronie, jeżeli wymagałoby to dostarczenia dokumentów lub danych będących w trakcie opracowywania lub wymagałoby to dostarczenia dokumentów lub danych przeznaczonych do wewnętrznego komunikowania się. Organ może także odmówić udostępnienia informacji, gdy wniosek jest w sposób oczywisty niemożliwy do zrealizowania; lub jest sformułowany w sposób zbyt ogólny. Odmowa uwzględnienia wniosku o wyłączenie informacji z udostępniania następuje w drodze decyzji.

Wyszukiwanie i przeglądanie w siedzibie organu administracji dokumentów wyszczególnionych w publicznie dostępnym wykazie jest bezpłatne. Za wyszukiwanie informacji, a także za przekształcanie informacji w formę wskazaną we wniosku, sporządzanie kopii dokumentów lub danych oraz ich przesłanie organ administracji pobiera opłaty w wysokości odzwierciedlającej związane z tym uzasadnione koszty. Opłata pobierana jest za wyszukiwanie, przekształcanie, sporządzanie kopii oraz za przesyłanie informacji. Górne stawki opłat zapisane zostały w ustawie. Pamiętać także należy, w przypadku przesyłania informacji, że opłata podlega podwyższeniu o koszty pocztowe naliczane zgodnie z taryfikatorem zapisanym w ustawie z dnia 12 czerwca 2003 r. „Prawo pocztowe” (DzU z 2008 nr 189, poz. 1159 z późniejszymi zmianami). Opłaty pobierane przez organ administracji: rządowej – stanowią dochód budżetu państwa; samorządowej – stanowią dochód własny jednostek samorządu terytorialnego. Opłat nie pobiera się, jeżeli wniosek został złożony przez organ administracji.

Ważną rolę do odegrania w procesie kształtowania świadomości ekologicznej obywateli odgrywają media, szczególnie media publiczne. Podstawową rolą mediów jest dostarczanie informacji. Niestety wiadomości z dziedziny polityki, świata biznesu czy kultury często spychają wiadomości, dotyczące ekologii na dalszy plan. Jest to o tyle zrozumiałe, że odbiorcy znacznie więcej uwagi poświęcają właśnie tym zagadnieniom, a ochroną środowiska tak naprawdę interesuje się i zajmuje stosunkowo niski procent społeczeństwa (Przybylski dostęp: 20.01.2011). Wprawdzie w myśl art. 78 p.o.ś. środki masowego przekazu są obowiązane kształtować pozytywny stosunek społeczeństwa do ochrony środowiska oraz popularyzować zasady tej ochrony w publikacjach i audycjach, to jednak brak jest przepisów, które by ten obowiązek precyzowały. Dlatego też mało jest programów, które w sposób systemowy kształtowałyby w odbiorcach postawy proekologiczne, rzetelnie informowały o działaniach organów administracji publicznej w zakresie ochrony środowiska, czy też same inicjowałyby proekologiczne przedsięwzięcia. Bardzo często o ochronie środowiska słyszymy wówczas, gdy doszło do naruszeń któregoś z komponentów środowiska. O potrzebie humanitarnej ochrony zwierząt mowa jest wówczas, gdy bezduszny właściciel skatuje swojego psa. Można mieć wrażenie, że wiadomość o tym zdarzeniu to często news medialny, a nie rzetelna informacja, która ma przemodelować stosunek człowieka do środowiska. W opinii przedstawicieli Koalicji Klimatycznej, zraszającej pozarządowe organizacje ekologiczne, aby bardziej zaangażować media publiczne w promocję ekologii oraz kształtowanie proekologicznych postaw odbiorców konieczne są zmiany w ustawie medialnej. Według niej brakuje zapisu o obowiązku promowania ochrony środowiska przez publiczne środki masowego przekazu. Dla ekologów to ważny projekt, ponieważ jak wynika z najnowszych badań Instytutu na rzecz Ekorozwoju tylko 1 osoba na 9 deklaruje proekologiczne nastawienie (Drażkiewicz, dostęp: 07.04.2009). Można mieć wątpliwości czy wprowadzenie takiego zapisu cokolwiek zmieni, bo byłby to także zapis ogólny. W Polsce cały czas toczy się dyskusja na temat misji mediów publicznych. Ważnym jest, aby w tę misję wpisać promowanie zachowań proekologicznych i to bez konieczności zmiany zapisów ustawy.

Reasumując należy stwierdzić, że w Polsce każdy obywatel ma zagwarantowany dostęp do informacji o stanie środowiska. Zapisy Konstytucji RP i u.u.i.ś. określają w sposób

czytelny obowiązek administracji publicznej zarówno w zakresie tzw. biernego udostępniania informacji, jak również tzw. aktywnego udostępniania informacji. Niewątpliwie nie ma przeszkód, aby każdy z nas uzyskał informacje o stanie środowiska w ramach biernego dostępu do informacji. Jedyne ograniczenia w tym zakresie mogą wynikać z niechęci urzędników do udostępniania informacji znajdujących się w ich dyspozycji. Źródłem tej niechęci może być błędne rozumienie pojęcia tajemnicy państwowej, czasami zła praktyka urzędnicza a czasem niekompetencja. Jednak przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, jak również przepisy p.o.ś. i u.u.i.ś. w pełni umożliwiają egzekucję prawa dostępu do informacji o stanie środowiska.

Nieco gorzej wygląda w Polsce sytuacja z aktywnym dostępem do informacji. Wprawdzie gromadzenie informacji nie nastrocza kłopotów, ponieważ odbywa się w związku z wykonywaniem zadań przez powołane do tego organy. Chodzi tu szczególnie o organy Inspekcji Ochrony Środowiska, która w ramach realizowanych zadań o charakterze kontrolno-nadzorczym na bieżąco zajmuje się monitoringiem środowiska oraz kontrolą stanu środowiska, gromadzi informacje związane z tą działalnością i udostępnia je. W takim samym zakresie gromadzeniem informacji zajmują się organy administracji samorządowej i rządowej, które w toku wykonywanych zadań z zakresu ochrony środowiska dysponują informacjami, które mogą być udostępniane obywatelom. Niestety jednak samo udostępnianie informacji w sposób aktywny, czyli taki który umożliwi dotarcie informacji także do tych, którzy samoistnie nie są zainteresowani ich pozyskaniem, nie przebiega właściwie. Wprawdzie tworzenie publicznie dostępnych rejestrów, stworzenie internetowego Biuletynu Informacji Publicznych i wykorzystanie Internetu jako takiego są krokiem we właściwym kierunku. To jednak wykorzystanie innych środków masowego przekazu, w szczególności radia i telewizji, jest w mojej ocenie niewystarczające. Wprawdzie istnieje w p.o.ś. zapis obligujący środki masowego przekazu do kształtowania pozytywnego stosunku społeczeństwa do ochrony środowiska oraz popularyzowania zasady tej ochrony w publikacjach i audycjach, jednak jego ogólny charakter powoduje, że programy propagujące ochronę środowiska są bardzo nieliczne, emitowane w godzinach uniemożliwiających ich dotarcie do szerszej grupy odbiorców. Szczególne zarzuty w tym względzie dotyczą mediów publicznych, zobowiązanych do realizacji misji publicznej.

Nikt obecnie nie wątpi, że kreowanie właściwych postaw wobec środowiska i jego ochrony powinno stanowić jeden z głównych filarów tej misji. Czy tak jest obecnie można mieć wątpliwości. Należy jednakże pamiętać, że proces budowania świadomości ekologicznej Polaków, w oparciu o dostęp do informacji, wymaga dużej aktywności samych obywateli. Tak więc prawo do informacji jest postrzegane jako pochodna prawa do życia i korzystania ze środowiska (jego elementów), a w istocie jest środkiem zmierzającym do ich zapewnienia (Lipiński 2007: 43). Warto zauważyć za Jerzym Stelmasiakiem, że świadomość o stanie środowiska pozwala na identyfikację zagrożeń zarówno dla jego elementów, jak i dla człowieka. Ułatwia, a nawet niekiedy wymusza podejmowanie działań ochronnych (Stelmasiak 2009: 39). Jednak to, czy podejmowanie działań na rzecz ochrony środowiska potraktujemy jako niewygodny obowiązek czy też jako naturalną powinność, zależy od poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa, w budowie której dostęp do informacji o stanie środowiska odgrywa bardzo istotną rolę.

Bibliografia

- Boć J. (red.) (1997), *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 r.*, Wrocław.
- Ciechanowicz-Mc Lean J. (2009), *Prawo i polityka ochrony środowiska*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Drażkiewicz A., *Więcej ekologii w mediach?* http://www.wiadomosci24.pl/arttykul/wiecej_ekologii_w_mediach_93819.html [dostęp: 07.04.2009].
- Górski M. (red.) (2009), *Prawo ochrony środowiska*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Grabowska G. (2001), *Europejskie prawo środowiska*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa.
- Jendroška J., Radecki W. (1999), *Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska z komentarzem*, Wrocław.
- Jonderko F. (1995), *Źródła informacji ekologicznej, obszary zagrożeń, problemy zaangażowania*, [w:] Frysztański K., Słodra-Gwiżdż T. (red.), *Środowisko, ekologia, świadomość społeczna (studia konceptualne i empiryczne)*, Państwowy Instytut Naukowy Instytut Śląski w Opolu, Opole.
- Lewicki M. (2010), *Udostępnianie informacji o środowisku i jego ochronie*, [w:] Korzeniowski P. (red.), *Prawa i obowiązki przedsiębiorców ochronie środowiska – Zarys encyklopedyczny*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Lipiński A. (2007), *Prawne podstawy ochrony środowiska*, Kraków.
- Paczuski R. (1994), *Prawo ochrony środowiska*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz.
- Przybylski R. *Rola mediów w walce z problemami ekologicznymi* http://www.wosna5.pl/rola_mediow_w_walce_z_probleмами_ekologicznymi [dostęp: 20.01.2011].
- Stelmasiak J. (red.) (2009), *Prawo ochrony środowiska*, Lexis Nexis, Warszawa.
- Wierzbowski M. (red.) (1997), *Prawo administracyjne*, Wydawnictwo Lexis Nexis, 2007.

Wykaz aktów prawnych

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/4/WE z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska (Dz. Urz. WE L 41 z 14.02.2003, s. 26; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 7, s. 375).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej dnia 2 kwietnia 1997 r., DzU nr 78, poz. 483 z późniejszymi zmianami.
- Konwencja z Aarhus z 25 czerwca 1998 r. o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, DzU z 2003 r. nr 78, poz. 706 z późniejszymi zmianami.
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, DzU z 2006 r. nr 90, poz. 631 z późniejszymi zmianami.
- Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, DzU nr 88, poz. 439 z późniejszymi zmianami.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, DzU z 2002 r. nr 101, poz. 926 z późniejszymi zmianami.

Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej, DzU z 2003 r. nr 119, poz. 1117 z późniejszymi zmianami.

Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, DzU 109, poz. 1157 z późniejszymi zmianami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, DzU z 2008 nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami.

Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie kłęski żywiołowej, DzU Nr 62, poz. 558 z późniejszymi zmianami.

Ustawa z dnia 12 czerwca 2003 r. Prawo pocztowe, DzU z 2008 nr 189, poz. 1159 z późniejszymi zmianami.

Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, DzU nr 199, poz. 1227 z późniejszymi zmianami.